

Makalenin Geliş Tarihi: 03.07.2018

Makalenin Kabul Tarihi: 10.07.2018

**DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI PERSONEL YETERLİKLERİ BAĞLAMINDA
İLAHİYAT FAKÜLTESİ LİSANS PROGRAMLARININ İŞLEVSELLİĞİ**
THE FUNCTIONALITY OF THE THEOLOGY FACULTY PROGRAMS IN THE CONTEXT OF
PERSONNEL QUALIFICATIONS THE PRESIDENCY OF RELIGIOUS AFFAIRS

*Hacı Mustafa Kiriş**

Özet

Türkiye’de din ile ilgili en üst düzeyde vazife icra eden Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve ilahiyat fakültesinin birbiriyle sürekli işbirliği halinde bulunması kaçınılmazdır. 2017 yılı sonu verilerine göre DİB personelinin % 64,4 oranında büyük bir kısmının ilahiyat lisans ve ön lisans mezunu olması, bu ilişkiyi daha da güçlü hale getirmektedir.

Günümüzde birçok kurum, bünyesinde görev yapacak olan personelin istihdamı ve daha yüksek bir performansla görevini yerine getirmesi amacıyla kurumda görev yapacaklar için “personel yeterlikleri” belirlemektedir. DİB da toplumun ihtiyaç duyduğu din hizmetlerinin daha etkin ve kaliteli bir biçimde sunulabilmesi amacıyla belirlediği personel yeterliklerine 2014 yılında şimdiki mevcut şeklini vermiştir.

Mezunlarının önemli bir kısmı DİB’nda görev alan ilahiyat fakültesi, DİB’nın belirlemiş olduğu bu yeterlikleri ne oranda dikkate almaktadır? Fakültenin programında bu yeterliklere ne kadar yer verilmekte ve bu fakülteden mezun olanlar DİB personel yeterlikleri konusunda ne derece yeterli olmaktadır? Bu çalışmanın amacı, DİB’nın, bünyesinde çalışacak personel için belirlemiş olduğu yeterliklerin, ilahiyat fakültesi lisans programlarından mezun olan/olacak öğrencilere fakültede kazandırılıp kazandırılmadığını, şayet kazandırılıyorsa bunun ne düzeyde gerçekleştiğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: *Diyanet İşleri Başkanlığı, Personel Yeterlikleri, İlahiyat Fakültesi, Fakülte Programı, Yeterlik*

Abstract

Many institutions today, for the purpose of employment staff to serve in itself and performing with high performance, for their duty at the institution determines staff competencies.

The Presidency of Religious Affairs, for the purpose of to be presented in a more efficient and quality format religion services the community needs has determined staff competencies in 2014.

The Faculty of Theology employed a big part of its graduates in Presidency of Religious Affairs, how much do it consider these competencies that the Presidency of Religious Affairs has determined? How much is given to these competencies in the faculty's curriculum and

* Dr. Öğr. Üyesi, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, ORCID: 0000-0002-1731-7325, mustafakiris@cumhuriyet.edu.tr

those who graduated from this faculty how they are adequately qualified in the staff competencies of the department of Presidency of Religious Affairs?The purpose of this study is to put forth how much the proficiency of the Presidency of Religious Affairs is taught to the students of Faculty of Theology.

Keywords: *Presidency of Religious Affairs, Staff Competence, Faculties of Teology, Faculty Curriculum, Competence*

Giriş

Günümüzde birçok kurum, bünyesinde görev yapacak olan personelin seçimi, istihdamı, daha yüksek bir performansla görevini yerine getirmesi ve denetimi gibi konularda bir standartın oluşturulması ve neticede iş veriminin artırılması gibi amaçlarla “yeterlik” konusunu önemsemekte ve bu amaçla, kurumda görev yapacaklar için “personel yeterlikleri” belirlemektedir. Bu bağlamda 2010 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı, kendi bünyesinde görev yapan/yapacak personelin görevlerini daha etkin biçimde yerine getirebilmeleri için birtakım niteliklerin şart koşulduğu personel yeterliklerini belirlemiştir.¹ Ancak bu yeterlikler, daha sonra üzerinde bazı çalışmalar ve değişiklikler yapılarak 2014 yılında bugünkü mevcut halini almıştır.²Konumuzun kapsamı bağlamında ele alacağımız DİB personeli vaiz, Kur’an kursu öğreticisi, imam-hatip ve müezzin-kayyım kadrolarıdır. Araştırmada ilahiyat fakültesi öğretim programlarının, söz konusu din hizmetleri personeli için belirlenen yeterlikleri öğrencilere hangi düzeyde kazandırdığı belirlenmeye çalışılacaktır.

Problem

Araştırmanın temel problemi, ilahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın belirlemiş olduğu personel yeterliklerine sahip olup olmadıklarına ilişkin algıları, şayet sahiplerse bunun ne oranda olduğudur.

Alt Problemler

1. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın belirlediği “ortak genel kültür yeterlikleri”ne sahip olma düzeyleri;
 - a) Genel kültür yeterlikleri
 - b) Dini genel kültür yeterlikleri bakımından nedir?

¹ T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterlikleri, Ankara 2010.

² T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Program Geliştirme Daire Başkanlığı)DİB Personel Yeterlikleri, Ankara 2014.

2. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çeşitli görevler (vaiz, Kur'an kursu öğreticisi, imam-hatip, müezzin-kayyum) için belirlediği "temel ve özel yeterlikler"e sahip olma düzeyleri;
 - a) İletişim ve yöntem yeterlikleri
 - b) Temel İslam bilimleri yeterlikleri
 - c) Din ve dini oluşumları değerlendirme yeterlikleri
 - d) Dini merasim yeterlikleri
 - e) Kur'an surelerini ezberleme yeterlikleri bakımından nedir?
3. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
4. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
5. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, mezun oldukları liseye göre farklılaşmakta mıdır?
6. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, mezun oldukları program türüne (İlahiyat Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, İlitam) göre farklılaşmakta mıdır?
7. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, DİB'nda görev yapıyor olup olmadıklarına göre farklılaşmakta mıdır?
8. İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, hafız olup olmama durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, ilahiyat fakültesi son sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Son sınıf öğrencilerinin tercih edilmesinin nedeni, son sınıfta okuyan öğrencilerin diğer sınıflardaki

öğrencilere göre DİB din hizmetleri personel yeterlikleri bakımından daha fazla bilgi ve tecrübeye sahip oldukları düşüncesidir.

Araştırmanın örnekleme, ülkemizin değişik bölgelerindeki üniversitelerin ilahiyat fakültelerinde okuyan, tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenmiş 1181 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem grup, Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi ve 29 Mayıs Üniversitesi'nin ilahiyat fakültelerinde okuyan son sınıf öğrencilerinden seçilmiştir.

Mümkün olduğu kadarıyla değişik bölgelerdeki fakültelerin araştırmaya dahil edilmesinin amacı, araştırmada elde edilecek bulguların, örnekleme yer almayan ancak benzerlik arz eden diğer ilahiyat fakülteleri için de genellenebilir olmasını sağlamaktır.

Yöntem

Araştırmamız, DİB'nin, bünyesinde çalışacak personel için belirlemiş olduğu yeterliklerin, ilahiyat fakültesi lisans programlarından mezun olan/olacak öğrencilere fakültede kazandırılıp kazandırılmadığını, kazandırılıyorsa bunun ne düzeyde gerçekleştiğini ölçmek amacıyla nicel araştırma türünde yapılmıştır.

Araştırmada, var olan durumu aynen resmetmeyi esas alan tarama (survey) modeli³ kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.⁴

Bu tür araştırmalar, çok sayıda obje ya da denek üzerinde ve belirli bir zaman kesiti içinde yapılmaktadır. Anket tekniği, survey araştırmalarında en çok kullanılan veri toplama tekniklerinden biridir. Surveyler bazen, araştırmada kullanılan tekniklere göre de isimlendirilmektedir.⁵ Bu anlamda araştırmamızın yöntemini, "anket survey" olarak isimlendirmek mümkündür.

Araştırma, ilk 6'sı demografik bilgilerle ilgili, 62'si de 5'li likert ölçeğinde olmak üzere 68 adet anket sorusu ile gerçekleştirilmiştir. Anketin hazırlanmasında DİB din hizmetleri

³ Niyazi Karasar, *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2011, s. 34.

⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 3A Araştırma, Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti., Ankara 1995, s. 79.

⁵ Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Tekışık Yayınları, Ankara 1998, s. 59-61.

personeline yönelik geliştirdiğimiz “DİB ortak genel kültür yeterlikleri ölçeği” ve “DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikler ölçeği” temel alınmıştır.⁶

Bu çalışma için hazırlanan “DİB ortak genel kültür yeterlikleri ölçeği” ve “DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikler ölçeği” 2016 yılında DİB Sivas İl Müftülüğünde din hizmetleri sınıfında görev yapan 502 personel örneklem alınarak hazırlanmıştır. Her iki ölçeğinde madde ayırt ediciliğini belirlemek için madde-toplam korelasyonu ve % 27'lik üst-alt grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu açıdan, ölçeğin iç geçerliliğinin tespiti için bağımsız gruplar-t test uygulanmıştır. Öncelikle test puanları, küçükten büyüğe doğru sıralanmış ve grubun % 27'lik üst ve alt kısmı hesaplanmıştır. % 27'lik dilimde kalan 502 katılımcının aldığı toplam puanlar karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma neticesinde, madde toplam puanlarında üst grubun ortalamasının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu anlamda, üst grup lehine anlamlı bir fark olduğu ($p<0.01$) söylenebilir. Bu durum, maddelerin kendi içinde ayırt ediciliğinin yüksek olduğunu ve iç geçerliliğe sahip olduğunu göstermektedir. Her iki ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarının 0.90 ile 0.64 arasında değiştiği görülmektedir. Güvenirlik analizinde Alpha değerinin en az 0.70 olması gerektiği⁷ göz önünde bulundurulduğunda, ölçeğin tümünün yanı sıra her bir faktörünün de oldukça güvenilir değerlere sahip oldukları söylenebilir.

Oluşturulan deneme ölçeği seçilen katılımcı grubuna uygulandıktan sonra, her iki ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonunda, madde toplam korelasyon değeri 0.40 ve üzerindeki maddeler ölçekte bırakılmıştır. Ölçeğin, 0.40 ve üzerinde olan tüm maddelerine ikinci bir faktör analizi daha uygulanmış ve bu kez ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri ve Bartlett küresellik testi sonucu bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda, ölçeğin KMO değerinin 0.89 olduğu saptanmıştır. KMO değeri, dağılımın faktör analizi için yeterli olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılmakta olup, 0.80 ve 0.90 aralığı çok iyi, 0.90 ve üzeri değerler ise mükemmel olarak nitelendirilmektedir.⁸ Ayrıca, KMO değerinin 1'e yakın bir değer alması halinde çalışma grubunun sayısının yeterli olduğu kanısına varılmaktadır.⁹ Bunun yanında, hesaplanan Bartlett küresellik testi sonucuna göre ölçeğin bu değeri [$X^2=2344/015$ sd=66] olarak bulunmuştur. Bartlett küresellik testinin anlamlı çıkması ölçüm

⁶ Bkz. Ek 1, Ek 2.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2007.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*.

⁹ Gökhan Baş, “Öğretmenlerin Eğitim Programı Tasarım Yaklaşımı Tercih Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Yıl: 2013, Sayı: 13, ss. 965-992, s. 973.

yapılan değişkenin evren parametresinde çok değişkenli olduğunu göstermektedir.¹⁰ Sonuç olarak, bu çalışmada elde edilen KMO değeri çok iyi anlamına gelen 0.89 şeklinde, Bartlett küresellik testi sonucu da anlamlı [$X^2=2344/015$; $sd=66$; $p<0.000$] olarak saptanmıştır. Tüm bu analizlerin sonucu olarak geliştirilen her iki ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucu çıkmaktadır.

1. Demografik Bilgiler

Tablo 1. Anket katılımcılarına ait demografik bilgiler

Madde	Değişken	f	%
Cinsiyet	Bayan	806	68,2
	Erkek	375	31,8
Yaş	19-21	120	10,2
	22-24	705	59,7
	25-27	110	9,3
	28-30	62	5,2
	31 ve Yukarı	184	15,6
Mezun Olunan Lise	İmam Hatip Lisesi	804	68
	Diğer	377	32
Program Türü	İlahiyat	654	55,3
	Dkab	349	29,6
	İlitam	178	15,1
Kamuda Çalışma Durumu	Kamuda Çalışan	203	17,2
	Kamuda Çalışmayan	978	82,8
Çalışılan Kurum	Diyanet İşleri Başkanlığı	161	13,6
	Diğer	42	3,6
Hafızlık Durumu	Hafız Olan	74	6,3
	Hafız Olmayan	1107	93,7

2. Alt Problemlerle İlgili Bulgular ve Yorumları

2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (Ortak Genel Kültür Yeterlikleri)

Araştırmanın birinci alt problemi “İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın belirlediği “ortak genel kültür yeterlikleri”ne sahip olma düzeyleri;

- Genel kültür yeterlikleri
- Dini genel kültür yeterlikleri bakımından nedir?” şeklindedir.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyüköztürk, Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla katılımcılara uygulanan “DİB Ortak Genel Kültür Yeterlikleri Ölçeği”nden elde edilen veriler betimsel yöntemlerle analiz edilmiş ve bulgular tablo 2 ve tablo 3’te sunulmuştur.

2.1.1. Genel Kültür Yeterlikleri

Geliştirmiş olduğumuz ölçeğin “genel kültür yeterlikleri” aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- Türkiye’nin yönetim yapısını ana hatlarıyla özetlerim
- Diyanet İşleri Başkanlığı’nın tarihini ve idari yapı içerisindeki yerini değerlendiririm
- Görevimin gerektiği düzeyde ulusal ve uluslararası güncel dini gelişmeleri takip ederim
- Başkanlıktaki görev, yetki ve sorumluluklarımı açıklarım
- Başkanlığın teşkilat yapısını ve görevlerini açıklarım
- Görevimin gerektirdiği düzeyde Müslümanların bilim, kültür ve medeniyete katkılarını açıklarım
- Görev alanım ile ilgili mevzuatı açıklarım
- Alanımla ilgili yayınları takip ederim

Tablo 2. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Genel Kültür Yeterlikleri Düzeyi

Genel Kültür Yeterlikleri	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
VHiç Katılmıyorum	10	,8	,8	,8
a Katılmıyorum	60	5,1	5,1	5,9
li Kararsızım	401	34,0	34,0	39,9
d Katılıyorum	565	47,8	47,8	87,7
Tamamen Katılıyorum	145	12,3	12,3	100,0
Total	1181	100,0	100,0	

Bu verilere göre “genel kültür yeterlikleri” alt boyutundaki maddeler konusunda kendisini yeterli hisseden katılımcı sayısının 710 (% 60,1) olduğu görülmektedir. Bu konuda kendisini yetersiz hissedenlerle kararsız olduğunu ifade edenlerin sayısı ise 471 kişi (% 39,9)’dir.

Bu sonuçlar katılımcıların çoğunluğunun genel kültür yeterliklerine sahip olduklarını düşündüklerini göstermektedir.

Katılımcıların “genel kültür yeterlikleri” bağlamındaki sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde özellikle, “Türkiye’nin yönetim yapısını ana hatlarıyla özetlerim”, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın tarihini ve idari yapı içerisindeki yerini değerlendiririm”, “Başkanlıktaki görev, yetki ve sorumluluklarımı açıklarım” ve “Başkanlığın teşkilat yapısını ve görevlerini açıklarım” şeklindeki maddelerin yeterlik oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Bu soruların yeterlik oranlarının düşük olmasının sebebinin, daha önce de ifade ettiğimiz üzere, öğrencilerin büyük çoğunluğunun DİB’da görev yapmıyor olmaları ve fakülte programında DİB’nin teşkilat yapısı, tarihçesi, görev ve yetki alanları vs. ile ilgili bir ders içeriğinin bulunmaması olduğu söylenebilir. Buna karşılık “Görevimin gerektirdiği düzeyde Müslümanların bilim, kültür ve medeniyete katkılarını açıklarım” maddesinin yeterlik oranının ise diğer maddelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

2.1.2. Dini Genel Kültür Yeterlikleri

Geliştirmiş olduğumuz ölçeğin “dini genel kültür yeterlikleri” aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- Görevimin gerektirdiği düzeyde İslam’ın evrensel değerlere, barış ve uzlaşma kültürüne katkılarını açıklarım
- Türkçe’yi doğru ve etkili biçimde kullanırım
- Türkiye’nin ve görev yaptığım bölgenin sosyo-ekonomik, kültürel ve dini özelliklerini tanırım
- Bilişim teknolojilerini kullanma becerisine sahibim

Tablo 3. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Dini Genel Kültür Yeterlikleri Düzeyi

Dini Genel Kültür Yeterlikleri		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hiç Katılmıyorum	4	,3	,3	,3
	Katılmıyorum	19	1,6	1,6	1,9
	Kararsızım	108	9,1	9,1	11,1
	Katılıyorum	530	44,9	44,9	56,0
	Tamamen Katılıyorum	520	44,0	44,0	100,0
	Total	1181	100,0	100,0	

Bu verilere göre “dini genel kültür yeterlikleri” alt boyutundaki maddeler konusunda kendisini yeterli hisseden katılımcı sayısının 1050 (% 88,9) olduğu görülmektedir. Bu konuda

kendisini yetersiz hissedenlerle kararsız olduğunu ifade edenlerin sayısı ise 131 kişi (% 11,1)'dir.

Bu sonuçlar katılımcıların çok büyük bir çoğunluğunun dini genel kültür yeterliklerine sahip olduklarını, ayrıca bu yeterliklere, genel kültür yeterliklerinden daha fazla sahip olduklarını düşündüklerini göstermektedir.

Katılımcıların bu kısımdaki sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde özellikle, "Görevimin gerektirdiği düzeyde İslam'ın evrensel değerlere, barış ve uzlaşma kültürüne katkılarına açıklarım", "Türkçe'yi doğru ve etkili biçimde kullanırım", "Türkiye'nin ve görev yaptığım bölgenin sosyo-ekonomik, kültürel ve dini özelliklerini tanırım" şeklindeki ilk üç maddedeki yeterlik düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. "Bilişim teknolojilerini kullanma becerisine sahibim" şeklindeki dördüncü maddenin yeterlik düzeyinin ise, ilk üç maddeye oranla nispeten daha düşük olduğu görülmektedir.

2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (Temel ve Özel Yeterlikler)

Araştırmanın ikinci alt problemi "İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çeşitli görevler (vaiz, Kur'an kursu öğreticisi, imam-hatip, müezzin-kayyım) için belirlediği "temel ve özel yeterlikler"e sahip olma düzeyleri;

- İletişim ve yöntem yeterlikleri
- Temel İslam bilimleri yeterlikleri
- Din ve dini oluşumları değerlendirme yeterlikleri
- Dini merasim yeterlikleri
- Kur'an surelerini ezberleme yeterlikleri bakımından nedir?" şeklindedir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla katılımcılara uygulanan "DİB Din Hizmetleri Alanı Mesleki Yeterlikler Ölçeği"nden elde edilen veriler betimsel yöntemlerle analiz edilmiş ve bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

2.2.1. İletişim ve Yöntem Yeterlikleri

Geliştirmiş olduğumuz ölçeğin "İletişim ve Yöntem Yeterlikleri" aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- Sorun çözme becerisine sahip olduğumu düşünürüm
- Etkili iletişim ilke, yöntem ve tekniklerini uygularım

- Dini danışmanlık ve rehberliğin ilke ve yöntemlerini uygulamam
- Din hizmetleri alanında karşılaştığım sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirim
- Din öğretimi ilke, yöntem ve tekniklerini kullanırım
- Öğrenenlerin özelliklerine uygun materyalleri seçerek etkili bir şekilde kullanırım
- Öğrenenlerin kendilerini fiziki ve psikolojik açıdan rahat ve güvende hissetmelerini sağlayacak olumlu bir öğrenme ortamı oluştururum
- Hedef kitlenin (çocuk, ergen, yetişkin) gelişim ve öğrenme özelliklerini bilirim
- Hedef kitlenin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine göre din hizmetlerini yürütürüm
- Uyguladığım eğitim programlarının (Kur'an kursları öğretim programı, yaz Kur'an kursları öğretim programı vb.) temel özelliklerini açıklarım
- Eğitim hizmetlerinde yerel ve bölgesel özellikleri dikkate alırım
- Din öğretimi sürecindeki eksiklikleri belirleyerek tedbir alırım
- Yaygın din eğitiminde kullanılan strateji, yöntem ve teknikleri uygulamam

Tablo 4. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların İletişim ve Yöntem Yeterlikleri Düzeyi

İletişim ve Yöntem Yeterlikleri	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Hiç Katılmıyorum	4	,3	,3	,3
Katılmıyorum	18	1,5	1,5	1,9
Kararsızım	121	10,2	10,2	12,1
Katılıyorum	648	54,9	54,9	67,0
Tamamen Katılıyorum	390	33,0	33,0	100,0
Total	1181	100,0	100,0	

Bu verilere göre “iletişim ve yöntem yeterlikleri” alt boyutundaki maddeler konusunda kendisini yeterli hisseden katılımcı sayısının 1038 (% 87,9) olduğu görülmektedir. Bu konuda kendisini yetersiz hissedenlerle kararsız olduğunu ifade edenlerin sayısı ise 143 kişi (% 12,1)'dir.

Bu sonuçlar katılımcıların büyük çoğunluğunun iletişim ve yöntem yeterliklerine sahip olduklarını düşündüklerini göstermektedir.

Katılımcıların “iletişim ve yöntem yeterlikleri” kapsamında sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde, bu alandaki yeterlik düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu

söylenbilir. Özellikle “Öğrenenlerin kendilerini fiziki ve psikolojik açıdan rahat ve güvende hissetmelerini sağlayacak olumlu bir öğrenme ortamı oluştururum”, “Hedef kitlenin (çocuk, ergen, yetişkin) gelişim ve öğrenme özelliklerini bilirim”, “Hedef kitlenin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine göre din hizmetlerini yürütürüm”, “Eğitim hizmetlerinde yerel ve bölgesel özellikleri dikkate alırım” ve “Din öğretimi sürecindeki eksiklikleri belirleyerek tedbir alırım” şeklindeki maddelerin yeterlik düzeylerinin diğerlerine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

2.2.2. Temel İslam Bilimleri Yeterlikleri

Geliştirmiş olduğumuz ölçeğin “Temel İslam Bilimleri Yeterlikleri” aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- Kur’an-ı Kerim’i mehâric-i hurûfa ve tecvit kurallarına riayet ederek okurum
- Tecvit kurallarını örneklerle açıklarım
- Kur’an-ı Kerim’in temel özelliklerini ve ana konularını bilirim
- Kur’an-ı Kerim’le ilgili temel kavramları açıklarım
- İslam inanç, ibadet ve ahlak esaslarını ana hatlarıyla açıklarım
- İnanç - ibadet - ahlak ilişkisini açıklarım
- İtikat, ibadet, ahlak ve siyerle ilgili dini kavramların anlamlarını açıklarım
- Belli başlı Türkçe meal, tefsir, hadis, itikat, ibadet, siyer ve islam tarihi ile ilgili kaynaklardan yararlanırım
- Hz. Peygamber’in hayatını ana hatlarıyla açıklarım
- Hz. Peygamber’in söz, tutum ve davranışlarından örnekler veririm

Tablo 5. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Temel İslam Bilimleri Yeterlikleri Düzeyi

Temel İslam Bilimleri Yeterlikleri		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hiç Katılmıyorum	2	,2	,2	,2
	Katılmıyorum	11	,9	,9	1,1
	Kararsızım	61	5,2	5,2	6,3
	Katılıyorum	549	46,5	46,5	52,8
	Tamamen Katılıyorum	558	47,2	47,2	100,0
	Total	1181	100,0	100,0	

Bu verilere göre “temel İslam bilimleri yeterlikleri” alt boyutundaki maddeler konusunda kendisini yeterli hisseden katılımcı sayısının 1107 (% 93,7) olduğu görülmektedir. Bu konuda kendisini yetersiz hissedenlerle kararsız olduğunu ifade edenlerin sayısı ise 74 kişi (% 6,3)’dir.

Bu sonuçlar, katılımcıların büyük çoğunluğunun temel İslam bilimleri yeterliklerine sahip olduklarını düşündüklerini göstermektedir.

Katılımcıların “temel İslam bilimleri yeterlikleri” kapsamında sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde, ölçeğin diğer alt boyutlarına oranla en yüksek yeterlik düzeyinin bu alanda olduğu ifade edilebilir. Bu kısımda yer alan maddeler içerisinde en yüksek oranın ise, “Hz. Peygamber’in hayatını ana hatlarıyla açıklarım” ve “Hz. Peygamber’in söz, tutum ve davranışlarından örnekler veririm” şeklindeki maddelere ait olduğu görülmektedir. Ayrıca bu maddeler, çalışmamız bağlamında hazırlamış olduğumuz anketin tamamı içerisinde de en yüksek yeterlik düzeyine sahip olan maddelerdir.

2.2.3. Din ve Dini Oluşumları Değerlendirme Yeterlikleri

Geliştirmiş olduğumuz ölçeğin “Din ve Dini Oluşumları Değerlendirme Yeterlikleri” aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- Kuran-ı Kerim’den ezbere okuduğum sure ve ayetlerin anlamlarını açıklarım
- İtikadi ve fıkhî mezhepleri ana hatlarıyla açıklarım
- İslam ilimlerinin gelişimini ana hatlarıyla açıklarım
- Ayet ve hadisleri yorumlarken günün şartları, ihtiyaçları ve sorunlarıyla ilişki kurarım
- Ayet ve hadisleri yorumlarken diğer bilimlerin verilerinden yararlanırım
- Dini soruları cevaplarken konu ile ilgili ayet, hadis ve kültürel mirası birlikte değerlendiririm
- Güncel dini oluşumları (Nakşibendîlik, Kâdirîlik, Bahâîlik, Vehhâbîlik, Bâtınîlik vb.) temel özellikleriyle tanırım
- Yaşayan dünya dinlerini (Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm vb.) ana hatlarıyla açıklarım
- İrşat hizmetlerinde kullanılan eserleri (Riyâzü’s-Sâlihîn, İhyâu Ulûmî’-d-Dîn, Mesnevî vb.) inceleyip değerlendirebilirim
- Din hizmetleri için yeterli düzeyde Arapça bilirim

- Din hizmetleri için yeterli düzeyde Osmanlıca bilirim

Tablo 6. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Din ve Dini Oluşumları Değerlendirme Yeterlikleri Düzeyi

Din ve Dini Oluşumları	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Hiç Katılmıyorum	8	,7	,7	,7
Katılmıyorum	39	3,3	3,3	4,0
Kararsızım	360	30,5	30,5	34,5
Katılıyorum	627	53,1	53,1	87,6
Tamamen Katılıyorum	147	12,4	12,4	100,0
Total	1181	100,0	100,0	

Bu verilere göre “din ve dini oluşumları değerlendirme yeterlikleri” alt boyutundaki maddeler konusunda kendisini yeterli hissedene katılımcı sayısının 774 (% 65,5) olduğu görülmektedir. Bu konuda kendisini yetersiz hissedenele kararsız olduğunu ifade edenlerin sayısı ise 407 kişi (% 34,5)’dir.

Bu sonuçlar din ve dini oluşumları değerlendirme bakımından (Kur’an surelerini ezberleme alt boyutu hariç) diğer alt boyutlara göre kendilerini daha az yeterli gördüklerini, ancak yine de çoğunluk itibarıyla yeterli olduklarını düşündüklerini göstermektedir.

Katılımcıların “din ve dini oluşumları değerlendirme yeterlikleri” kapsamında sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde özellikle, “Ayet ve hadisleri yorumlarken günün şartları, ihtiyaçları ve sorunlarıyla ilişki kurarım” ve “Dini soruları cevaplarken konu ile ilgili ayet, hadis ve kültürel mirası birlikte değerlendiririm” şeklindeki maddelerin yeterlik oranının diğer maddelerden yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşılık “Kuran-ı Kerim’den ezbere okuduğum sure ve ayetlerin anlamlarını açıklarım”, “Güncel dini oluşumları (Nakşibendîlik, Kâdirîlik, Bahâîlik, Vehhâbîlik, Bâtınîlik vb.) temel özellikleriyle tanırım”, “İrşat hizmetlerinde kullanılan eserleri (Riyâzü’s-Sâlihîn, İhyâu Ulûmî’-d-Dîn, Mesnevî vb.) inceleyip değerlendirebilirim”, “Din hizmetleri için yeterli düzeyde Arapça bilirim” ve “Din hizmetleri için yeterli düzeyde Osmanlıca bilirim” şeklindeki maddelerin yeterlik düzeylerinin ise çok düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu alt boyutta yer alan maddeler içerisinde olduğu gibi anketin tamamı içerisinde de en düşük yeterlik düzeyi “Din hizmetleri için yeterli düzeyde Arapça bilirim” maddesine aittir.

2.2.4. Dini Merasim Yeterlikleri

Geliştirmiş olduğumuz ölçeğin “Dini Merasim Yeterlikleri” aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- Namazları usulüne uygun kıldırım
- İnkelerine uygun hutbe ve vaaz sunarım
- Vaaz ve hutbelerin muhatap kitle üzerindeki etkililik düzeyini değerlendiririm
- Usulüne uygun müezzinlik yaparım
- Cenaze ile ilgili dini görevleri usulüne uygun yaparım
- Çeşitli duaları (nişan, nikah, hatim, yemek, yağmur, açılış, vb.) usulüne uygun yaparım
- Önemli gün ve gecelerde program düzenlerim
- Mesleğimle ilgili gelişmeleri ve yayınları takip ederim
- Kişisel gelişimime katkıda bulunacak çeşitli etkinliklere katılırım
- Mesleki gelişimime katkıda bulunacak çeşitli etkinliklere katılırım
- Yaşantım ile çevreme örnek olmaya çalışırım

Tablo 7. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Dini Merasim Yeterlikleri Düzeyi

Dini Merasim Yeterlikleri		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hiç Katılmıyorum	6	,5	,5	,5
	Katılmıyorum	60	5,1	5,1	5,6
	Kararsızım	283	24,0	24,0	29,6
	Katılıyorum	573	48,5	48,5	78,1
	Tamamen Katılıyorum	259	21,9	21,9	100,0
	Total	1181	100,0	100,0	

Bu verilere göre “dini merasim yeterlikleri” alt boyutundaki maddeler konusunda kendisini yeterli hisseden katılımcı sayısının 832 (% 70,4) olduğu görülmektedir. Bu konuda kendisini yetersiz hissedenlerle kararsız olduğunu ifade edenlerin sayısı ise 349 kişi (% 29,6)’dir.

Bu sonuçlar katılımcıların dini merasim yeterliklerinin yüksek olduğunu, ancak $\frac{1}{4}$ ’ünden fazlasının ise kendilerini bu alanda yeterli hissetmediklerini göstermektedir.

Katılımcıların “dini merasim yeterlikleri” kapsamında sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde özellikle, “Kişisel gelişimime katkıda bulunacak çeşitli etkinliklere

katılıyorum”, “Mesleki gelişimime katkıda bulunacak çeşitli etkinliklere katılıyorum” ve “Yaşantım ile çevreme örnek olmaya çalışıyorum” maddelerinin yeterlik düzeylerinin, diğerlerine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat “Usulüne uygun müezzinlik yaparım”, “Cenaze ile ilgili dini görevleri usulüne uygun yaparım”, “Çeşitli duaları (nişan, nikah, hatim, yemek, yağmur, açılış, vb.) usulüne uygun yaparım” ve “Önemli gün ve gecelerde program düzenlerim” şeklindeki maddelerin yeterlik düzeylerinin ise oldukça düşük olduğu görülmektedir.

2.2.5. Kur’an Surelerini Ezberleme Yeterlikleri

Geliştirmiş olduğumuz ölçeğin “Kur’an Surelerini Ezberleme Yeterlikleri” aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- Mülk suresini ezbere okurum
- Hucurat suresini ezbere okurum
- Fetih suresini ezbere okurum
- Rahman suresini ezbere okurum
- Kuran-ı Kerim’in 30. cüzünü ezbere bilirim

Tablo 8. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Kur’an Surelerini Ezberleme Yeterlikleri Düzeyi

Kur’an Surelerini Ezberleme Yeterlikleri	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Hiç Katılmıyorum	88	7,5	7,5	7,5
Katılmıyorum	182	15,4	15,4	22,9
Kararsızım	230	19,5	19,5	42,3
Katılıyorum	363	30,7	30,7	73,1
Tamamen Katılıyorum	318	26,9	26,9	100,0
Total	1181	100,0	100,0	

Bu verilere göre “Kur’an surelerini ezberleme yeterlikleri” alt boyutundaki maddeler konusunda kendisini yeterli hisseden katılımcı sayısının 681 (% 57,6) olduğu görülmektedir. Bu konuda kendisini yetersiz hissedenlerle kararsız olduğunu ifade edenlerin sayısı ise 500 kişi (% 42,4)’dir.

Bu sonuçlar katılımcıların en az yeterli olduklarını düşündükleri alanın Kur’an surelerini ezberleme olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların “Kur’an surelerini ezberleme yeterlikleri” kapsamında sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde “Mülk suresini ezbere okurum” maddesinin dışındaki diğer maddelerin tamamında oldukça düşük bir yeterlik düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular (Cinsiyete Göre Farklılaşma)

Araştırmanın üçüncü problemi “İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu alt problemi cevaplamak amacıyla katılımcılardan elde edilen veriler cinsiyete göre bağımsız gruplar t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Yeterlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Ölçekler		N	\bar{X}	SS	t	P
Genel Kültür	Bayan	806	43,97	6,13	-4,56	,00
	Erkek	375	45,75	6,37		
Mesleki Alan	Bayan	806	189,03	23,11	-3,74	,00
	Erkek	375	194,63	25,64		

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre erkek katılımcıların hem DİB ortak genel kültür yeterlikleri ölçeği ortalama puanlarının ($\bar{X} = 45,75$, $p < .05$) hem de DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikler ölçeği ortalama puanlarının ($\bar{X} = 194,63$, $p < .05$) bayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak erkek katılımcıların kendilerini daha yeterli gördüğü söylenebilir. Katılımcılara sorulan soruların analizini yaparken de ifade ettiğimiz üzere DİB’nin, personel yeterliği olarak belirlediği alanlardan birçoğu, fakülte programında bir ders içeriği olarak yer almamaktadır. Durum böyle olunca katılımcıların, fakültede bu alanlara ait herhangi bir ders görmedikleri halde, okul dışı tecrübe ve bilgilerinden yola çıkarak bu maddeleri cevaplandıkları düşünülebilir. DİB’da görev yapmakta olan öğrencilerin neredeyse tamamının erkek olması ve dolayısıyla burada kazandıkları deneyimler, imamlık ve müezzinlik görevlerini ifa etmeleri, cenaze namazı vb. dini merasimlere katılma noktasında bayanlara oranla daha ön planda olmaları gibi fakülte dışı tecrübeler ve gerçek yaşam deneyimleri bağlamında erkek katılımcıların daha avantajlı oldukları ifade edilebilir. Erkek

katılımcıların bayanlara oranla kendilerini daha yeterli görmelerinde bu durumun etkili olduğu düşünülebilir.

2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular (Yaşa Göre Farklılaşma)

Araştırmanın dördüncü alt problemi “İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, yaşa göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu alt problemi cevaplamak amacıyla katılımcılardan elde edilen verilerin aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları hesaplanmış ve tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların Yaşa Göre Yeterlik Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}	SS
Genel Kültür	19-21	120	43,37	6,4
	22-24	705	44,41	6,2
	25-27	110	45,27	5,8
	28-30	62	44,69	6,5
	31 ve üzeri	184	45,30	6,2
Mesleki Alan	19-21	120	182,04	21,6
	22-24	705	190,07	23,6
	25-27	110	193,19	24,8
	28-30	62	194,63	25,2
	31 ve üzeri	184	196,64	24,4

Tablo 10 incelendiğinde DİB ortak genel kültür yeterlikleri bakımından bütün yaş gruplarının birbirine yakın ortalamalara sahip olduğu, en yüksek ortalamaların ise 31 yaş ve üzeri ($\bar{X}=45,30$) ve 25-27 yaş aralığındaki katılımcılara ait olduğu görülmektedir. DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri bakımından ise puan ortalamaları yaş grupları arasında değişiklik göstermektedir. Veriler incelendiğinde en yüksek ortalamaya 31 yaş ve üzeri ($\bar{X}=196,64$) katılımcıların, en düşük ortalamaya ise 19-21 yaş aralığındaki katılımcıların ($\bar{X}=182,04$) sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca veriler, yaş ilerledikçe katılımcıların kendilerini daha yeterli hissettiklerini göstermektedir.

Yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ANOVA ile karşılaştırılarak incelenmiş, daha sonra ise farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla Tukey testi yapılmış ve bulgular tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Yeterlik Düzeylerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyans		KT	SD	KO	F	p	Tukey
	Kaynağı							
Genel Kültür	Gruplar Arası	343,62	4	85,90	2,19	,06		
	Gruplar İçi	46019,95	1176	39,13				
Mesleki Alan	Gruplar Arası	17382,58	4	4345,64	7,66	,00	1-2, 1-3 1-4, 1-5	
	Gruplar İçi	666500,16	1176	566,75			2-5	

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların DİB ortak genel kültür yeterliklerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bununla birlikte DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri açısından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Tukey sonuçlarına göre 19-21 yaş aralığındaki katılımcılarla diğer yaş aralıklarındaki katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu yaş aralığındaki katılımcıların din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri diğer yaş aralığındakilerden anlamlı şekilde düşüktür. Ayrıca 22-24 yaş aralığındaki katılımcıların da 31 yaş ve üzeri katılımcılara göre anlamlı şekilde düşük yeterliğe sahip olduğu bulunmuştur.

Bu sonuçlara göre, DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri açısından tecrübe faktörünün önem arz ettiği düşünülebilir. Zira bu konuda en yüksek ortalamaların 31 yaş ve üzeri katılımcılara ait olduğu görülmektedir.

2.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (Mezun Olunan Liseye Göre Farklılaşma)

Araştırmanın beşinci alt problemi “İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, mezun oldukları liseye göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu alt problemi cevaplamak amacıyla katılımcılardan elde edilen veriler mezun oldukları liseye göre bağımsız gruplar t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Yeterlik Düzeylerinin Mezun Oldukları Liseye Göre t Testi Sonuçları

Ölçekler	N	\bar{X}	SS	t	p	
Genel Kültür	İmam-Hatip	804	44,65	6,15	,893	,37
	Diğer	377	44,30	6,51		
Mesleki Alan	İmam-Hatip	804	193,18	23,62	4,99	,00
	Diğer	377	185,75	24,27		

Tablo 12 incelendiğinde imam hatip liselerinden ve diğer liselerden mezun olan katılımcıların, DİB ortak genel kültür yeterlikleri ölçeği ortalama puanlarının birbirine çok yakın olduğu ve ortak genel kültür yeterliklerinin mezun oldukları liseye göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bununla birlikte imam hatip lisesi mezunu katılımcıların, DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikler ölçeği ortalama puanlarının ($\bar{X} = 193,18$) diğer liselerden mezun olanların ortalama puanlarından ($\bar{X} = 185,75$) anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

DİB ortak genel kültür yeterlikleri bakımından imam hatip liselerinden ve diğer liselerden mezun olan katılımcılar arasında anlamlı bir farkın bulunmaması, bu konularda imam hatip liseleri ile diğer liselerin müfredatları arasında bir farklılığın bulunmaması ile açıklanabilir.

DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri bakımından imam hatip lisesi mezunu katılımcıların puanlarının diğer liselerden mezun olan katılımcıların puanlarından anlamlı şekilde yüksek çıkmasında ise, din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri kapsamında yer alan ve genelde temel alan bilgisi ile ilgili olan konularda imam hatip lisesi müfredatında yer alan meslek derslerinin önemli bir etken olduğu düşünülebilir.¹¹ Ayrıca din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri bakımından imam hatip lisesi ile diğer liseler arasında mevcut olan bu farklılığın, ilahiyat eğitimi ile tam olarak telafi edilemediği de anlaşılmaktadır.

¹¹ İmam hatip liselerinin haftalık ders çizelgesi için bkz. http://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_01/25104602_06061145_dogmdersprogramirenkli.pdf (Son Erişim Tarihi 07.09.2017).

2.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular (Mezun Olunan Program Türüne Göre Farklılaşma)

Araştırmanın altıncı alt problemi “İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, mezun oldukları program türüne (İlahiyat Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, İlitam) göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu alt problemi cevaplamak amacıyla öncelikle katılımcılardan elde edilen verilerin aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları hesaplanmıştır ve tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Katılımcıların Mezun Oldukları Program Türüne Göre Yeterlik Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Alt Boyutlar	Bölüm	N	\bar{X}	SS
Genel Kültür	İlahiyat	654	44,51	6,3
	DKAB	349	44,32	6,2
	İlitam	178	45,05	6,1
Mesleki Alan	İlahiyat	654	192,87	23,3
	DKAB	349	183,60	23,5
	İlitam	178	197,38	24,5

Tablo 13 incelendiğinde DİB ortak genel kültür yeterlikleri bakımından farklı program türlerinden mezun olan katılımcıların birbirine yakın ortalamalara sahip olduğu, ancak İlitam mezunlarının ortalamasının ($\bar{X}=45,05$) az da olsa diğerlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri bakımından ise puan ortalamaları, program türleri arasında değişiklik göstermektedir. Veriler incelendiğinde en yüksek ortalamaya İlitam mezunu ($\bar{X}=197,38$) katılımcıların, en düşük ortalamaya ise DKAB mezunu katılımcıların ($\bar{X}=183,60$) sahip olduğu görülmektedir.

Farklı program türlerinden mezun olan katılımcılar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ANOVA ile karşılaştırılarak incelenmiş, daha sonra ise farkın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak amacıyla Tukey testi yapılmış ve bulgular tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Yeterlik Düzeylerinin Program Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyans Kaynağı		KT	SD	KO	F	p	Tukey
	Gruplar Arası	Gruplar İçi						
Genel Kültür	Gruplar Arası	63,595	2	31,79	,80	,44		
	Gruplar İçi	46299,97	1178	39,30				
Mesleki Alan	Gruplar Arası	28603,46	2	14301,73	25,71	,00	1-2, 2-3	
	Gruplar İçi	655279,28	1178	556,26				

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların ortak genel kültür yeterliklerinin program türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bununla birlikte din hizmetleri alanı mesleki yeterlilikleri açısından program türleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Tukey sonuçlarına göre İlahiyat mezunu katılımcılarla DKAB mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. İlahiyat mezunu katılımcıların din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri DKAB mezunlarından anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca DKAB mezunu katılımcıların İlitam mezunu katılımcılara göre anlamlı şekilde düşük yeterliğe sahip olduğu bulunmuştur.

Din hizmetleri alanı mesleki yeterlilikleri açısından ilahiyat mezunu katılımcıların DKAB mezunu katılımcılardan anlamlı şekilde yüksek yeterlik düzeyine sahip olmaları, bu bölümlerde uygulanan program ve derslerin kredileri ile açıklanabilir. Nitekim ilahiyat temel alanına dair derslerin, DKAB bölümündeki kredileri daha düşüktür. İlitam mezunu katılımcıların bu konuda daha yüksek bir yeterlik düzeyine sahip olmalarına gelince bu durum, ilitam öğrencilerinin yüzyüze eğitim gören öğrencilere göre genel itibarıyla daha sınırlı bir materyalden sorumlu tutulmaları, sınavlarının genellikle test şeklinde yapılması, yüzyüze eğitime devam etmedikleri için daha fazla vakitlerinin bulunması gibi gerekçelerle açıklanabilir.

2.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (DİB’da Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Farklılaşma)

Araştırmanın yedinci alt problemi “İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, DİB’nda görev yapıyor olup olmadıklarına göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu alt problemi cevaplamak amacıyla katılımcılardan elde edilen veriler DİB’nda çalışıp çalışmadıklarına göre bağımsız gruplar t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Yeterlik Düzeylerinin DİB’nda Çalışıp Çalışmadıklarına Göre t Testi Sonuçları

Ölçekler		N	\bar{X}	SS	t	p
Genel Kültür	Diyanet	161	47,00	5,72	3,29	,00
	Diğer	42	43,69	6,07		
Mesleki Alan	Diyanet	161	204,49	20,78	5,61	,00
	Diğer	42	182,50	28,68		

Tablo 15 incelendiğinde DİB’nda çalışan katılımcıların hem ortak genel kültür yeterliklerinin ($\bar{X} = 47,00$) hem de din hizmetleri alanı mesleki yeterliliklerinin ($\bar{X} = 204,49$) diğer kurumlarda çalışanların ortak genel kültür ($\bar{X} = 43,69$) ve din hizmetleri alanı mesleki yeterliliklerinden ($\bar{X} = 182,50$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre bu farkın anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu durum, DİB’da görev yapanların kurum tecrübesinden istifade ettiklerini ve dolayısıyla hem ortak genel kültür yeterlikleri hem de din hizmetleri alanı mesleki yeterlilikleri bakımından daha yüksek bir düzeye sahip olduklarını göstermektedir.

2.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (Hafız Olma Durumuna Göre Farklılaşma)

Araştırmanın sekizinci alt problemi “İlahiyat fakültesinden mezun/mezun olmak üzere olanların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumu, hafız olup olmama durumuna göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu alt problemi cevaplamak amacıyla katılımcılardan elde edilen veriler hafızlık durumuna göre bağımsız gruplar t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. İlahiyat Fakültesinden Mezun/Mezun Olmak Üzere Olanların Yeterlik Düzeylerinin Hafızlık Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Ölçekler		N	\bar{X}	SS	t	p
Genel Kültür	Hafız	74	45,92	4,93	1,96	,06
	Hafız Değil	1107	44,45	6,33		
Mesleki Alan	Hafız	74	206,24	23,57	5,77	,00
	Hafız Değil	1107	189,78	23,76		

Tablo 16 incelendiğinde hafız olan ve olmayan katılımcıların DİB ortak genel kültür yeterlik ölçeği ortalama puanlarının birbirine çok yakın olduğu ve neticede ortak genel

kültür yeterliklerinin hafız olma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bununla birlikte hafız olan katılımcıların DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlik ölçeği ortalama puanlarının ($\bar{X} = 206,24$) hafız olmayanların ortalama puanlarından ($\bar{X} = 189,78$) anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu durum hafız olan katılımcıların, Kur'an-ı Kerim'i yüzüne ve ezbere okuma becerisi, tecvit bilgisi, Kur'an'ın muhtevası hakkında bilgi sahibi olma, Arap diline yatkınlık gibi konularda diğer katılımcılara oranla daha avantajlı olmaları ile açıklanabilir.

Sonuç ve Öneriler

1. İlahiyat fakültesinin öğretim programlarında, mezunların istihdam alanlarının da dikkate alınması ve öğretim programlarının bu alanlara göre yapılandırılması, istihdam sağlanacak kurumlarda yürütülecek faaliyetlerin verim ve kalitesi bakımından son derece önemlidir. Dolayısıyla ilahiyat fakültesinin, istihdam sağlayacağı alanları ve bu kapsamda nitelikli bir din hizmetinin topluma sunulabilmesi amacıyla DİB'nin belirlemiş olduğu "personel yeterlikleri"ni dikkate alarak öğretim programını güncellemesi, artık daha fazla ertelenemeyecek bir konudur.
2. Fakülte programında yer alan derslerin tamamına yakınının teorik olması, kendisinden, uygulamaya yönelik din hizmetleri de dahil olmak üzere topluma her çeşit din hizmeti sunması beklenen ilahiyat fakültesi öğrencilerinin geleceği açısından son derece sıkıntılı bir durumdur. Bu nedenle program tekrar gözden geçirilerek öğrencilere uygulama imkanı veren derslere daha çok yer verilmelidir.
3. Yaygın din eğitimi kapsamında DİB'nin yürüttüğü gerek cami eksenli din hizmetlerinin, gerekse cezaevi, huzurevi, sevgi evleri, hastaneler, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları gibi cami dışında yürütülen din hizmetlerinin, fakülte programına konulacak bir ders aracılığı ile, uygulama yönü ağırlıklı olacak biçimde öğrencilere tanıtılması gerekmektedir. İlahiyat fakültesini bitirmiş ancak namaz kıldırmak, müezzinlik etmek gibi en temel dini uygulamaları dahi yerine getirmekten imtina eden ilahiyatçıların gün geçtikçe çoğalması, konunun önemini bir kat daha artırmaktadır.
4. MEB'da öğretmen olarak çalışacaklara yönelik olarak, formasyon dersleri içerisinde yer alan "Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi" dersi vasıtasıyla Türk eğitim sisteminin genel özellikleri, MEB'nin genel idare içerisindeki yeri ve çalışma alanları,

okul ve okulun işleyişi gibi konular hakkında bilgiler verildiği gibi, DİB’da çalışacaklara yönelik olarak da benzer bir uygulama yapılarak ilahiyat programına bu ihtiyacı karşılamak amacıyla bir dersin konulması faydalı olabilir.

5. Kur’an-ı Kerim ve tefsir derslerinin öğretim programı, muhteva ve yöntemleri üzerinde de düşünülmelidir. Her döneme yayılmış olarak (Kur’an-ı Kerim I-VIII) öğrencilere dört yıl boyunca sunulan Kur’an-ı Kerim derslerinin daha verimli bir biçimde nasıl işleneceği üzerinde kafa yormak, belki de bu anlamda ilahiyat fakülteleri olarak bir araya gelip çalıştaylar ve toplantılar yapmak sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Bu manada, Kur’an-ı Kerim derslerinde öğrencilerin ezberlemekle yükümlü tutuldukları muhtevayı manasını da öğrenerek ezberlemeleri bir alternatif olarak düşünülebilir. Yine, tefsir derslerinde yorumu yapılacak olan sureler bağlamında, öncelikle öğrencilerin ezberlemekle sorumlu oldukları ayet ve sureler ele alınabilir.
6. Araştırmamızın din ve dini oluşumları değerlendirme yeterlikleri alt boyutu kapsamında güncel dini oluşumları (Nakşibendîlik, Kâdirîlik, Bahâîlik, Vehhâbîlik, Bâtınîlik vb.) temel özellikleriyle tanıma konusunda öğrencilerin yeterlik düzeyinin istenen seviyede olmadığı (% 57,9) görülmektedir. Bu kapsamda fakülte programında yer alan tasavvuf ve İslam mezhepler tarihi derslerinin muhtevası gözden geçirilerek özellikle güncel dini oluşumlarla ilgili konulara ağırlık verilebilir.
7. Öğrencilerin düşük yeterlik düzeyine sahip oldukları bir diğer husus, *din hizmetleri için yeterli düzeyde Arapça bilme* konusudur. Bu bakımdan ilahiyat fakültesinde sürdürülmekte olan Arapça eğitiminin verimli olduğunu söylemek zor görünmektedir. Hazırlık sınıflarında yoğun bir biçimde olmak üzere ilahiyat fakültesinde oldukça yüksek bir kredi ortalaması bulunmasına rağmen öğrencilerin Arapça konusunda kendilerini son derece yetersiz hissetmelerinin sebebini, öğretim yöntem ve tekniklerinde aramak uygun olacaktır.
8. Öğrencilerin düşük yeterlik düzeyine sahip oldukları bir başka konu ise, *din hizmetleri için yeterli düzeyde Osmanlıca bilme* konusudur. Bu anlamda fakültelerde sadece 2 kredi olarak bir dönem okutulan Osmanlı Türkçesi dersinin yeterli olmadığı söylenebilir. Bu

bakımdan öğrencilere, bu dersin en azından seçmeli ders olarak çeşitli dönemlerde bir alternatif olarak sunularak onların da uygulama yapmalarına imkan sağlanmalıdır.

9. Özellikle ezan, kamet, salâ gibi rutin *müezzinlik* uygulamalarını usulüne göre yerine getirme konusunda katılımcıların kendilerini büyük oranda yetersiz gördükleri, bu konuda sadece % 42,9 gibi son derece düşük bir oranının kendisini yeterli gördüğü anlaşılmaktadır. Sonuçların bu şekilde çıkmasında, programda bu alanlara yönelik bir ders içeriğinin bulunmamasının etkili olduğu söylenebilir. Programda yer alan Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinin, her ne kadar öğrencilerin bu gibi faaliyetleri yerine getirmesine yönelik olduğu söylenebilirse de, bu derste hitabetin anlamı, çeşitleri, dini hitabet türleri vb. teorik konuların işlenmesinden, genellikle, hocanın nezaretinde müezzinlik gibi dini merasim uygulamalarına fırsat ve zaman kalmamaktadır. Aslında işin teori kısmını öğrenciler, konuyla ilgili yazılmış eserleri okuyarak da öğrenebilirler. Bununla teorinin önemli olmadığını söylemek istemiyoruz. Ancak özellikle dini merasim uygulamaları bakımından kişi ne kadar çok teorik bilgiye sahip olursa olsun, uygulama yoksa, bu teorik kısmı, tatbik alanına dökme imkanı olmayacaktır. Bu bakımdan söz konusu derste, öğrenciler için teoriden daha mühim olan alana yani bizzat öğrencilerin dini merasimleri uygulayarak yapmalarına daha fazla imkan sağlanmalıdır. Doğru uygulama örneklerini bizzat hoca göstermeli, hatta imkan varsa bu alanda temayüz etmiş kişiler davet edilerek derste öğrencilerin huzurunda uygulama yapmaları sağlanmalı ve daha sonra da her bir öğrencinin bu uygulamaları tatbik etmesi izlenerek varsa hatalar konusunda dönüt verilmeli ve ileriki bir zamanda hataların düzeltilip düzeltilmediği kontrol edilmelidir. Bu söylenenler, oldukça zaman alıcı ve her öğrenciyle bizzat ilgilenmeyi gerektiren şeyler olsa da, hitabet ve mesleki uygulamanın başarıya ulaşması buna bağlıdır. Bu anlamda öğrencilerin söz konusu uygulamalarını izleyip değerlendirmek üzere, gerekirse birden fazla öğretim üyesinin görevlendirilmesi bir alternatif olarak düşünülebilir.
10. Çalışmamız kapsamında ele aldığımız *Kur'an surelerini ezberleme yeterlikleri* alt boyutu bakımından katılımcıların, en az yeterli olduklarını düşündükleri alanın (% 57,6), Kur'an surelerini ezberleme yeterlikleri olduğunu ifade etmiştik. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun imam hatip lisesi mezunu olmasına ve liseden beri öğrenciler birçok sure ezberinden sorumlu tutulmalarına rağmen sonucun bu

şekilde çıkması şaşırtıcıdır. Bu anlamda belki öğretim yöntem ve teknikleri ile ders materyallerinin yeniden gözden geçirilerek değerlendirilmesi düşünülebilir. Ancak bu da, çözüm için tek başına yeterli olmayacaktır. Çünkü mesele o kadar basit değildir. Bu konuda gerek ilahiyat fakülteleri arasında mevcut olan farklı uygulamalar, gerekse aynı fakülte içerisinde bulunan öğretim elemanlarının birbirinden farklı ve hatta birbirine zıt olarak değerlendirilebilecek uygulamaları, bu konuda genel geçer bir ölçü ve kriterin bulunmadığını işaret etmektedir.

Bütün bu sayılan nedenlerden dolayı Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgili objektif kriterler belirlenmesi ve bu dersin amacına uygun bir biçimde daha verimli bir şekilde işlenebilmesi için kafa yorulması gerekmektedir.

11. Katılımcıların, DİB Personel yeterliklerine sahip olma durumunun, cinsiyete göre farklılaştığı, erkek katılımcıların hem *DİB ortak genel kültür yeterlikleri ölçeği* ortalama puanlarının, hem de *DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikler ölçeği* ortalama puanlarının, bayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bunda, fakülte dışı tecrübelerin önemli bir rol oynadığı düşünülebilir. Bu bakımdan fakültelerin, bayan öğrencilerin de dini faaliyetlerle ilgili tecrübe ve gerçek yaşam deneyimleri kazanmaları için onlara yönelik bir takım uygulamalar gerçekleştirmesinin, bayan ve erkek öğrenciler arasındaki bu farklılaşmayı en aza indireceği ifade edilebilir. Bu kapsamda örneğin bayan öğrencilerin de, özellikle uygulama camilerinde ya da uygun olan diğer camilerde, vakit namazlarına erkek cemaatle birlikte iştirak etmeleri, böylece hem camiye daha iyi tanınmaları hem de caminin manevi atmosferinden istifade etmeleri sağlanabilir.
12. Özellikle *DİB din hizmetleri alanı mesleki yeterlikleri* bakımından İlitam mezunu katılımcıların, ilahiyat fakültesi ve DKAB mezunlarından daha yüksek bir yeterlik düzeyine sahip olmalarının, aslında eğitim sistemimizin yapısından ve hâlâ bilgi aktarma ve aktarılan bilgileri ezberleme şeklinde devam ettirilen eğitim uygulamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Öğrencilerin derslere yüzyüze devam etmemesine, hoca-öğrenci iletişiminin son derece kısıtlı olmasına, üstelik derse online olarak katılan öğrencilerin oranının son derece düşük olmasına rağmen, sonuçların bu şekilde çıkması başka türlü izah edilemez.

13. İlahiyat fakültelerinin MEB, DİB ve Akademi başta olmak üzere birbirinden farklı yeterlikleri gerektiren birçok istihdam alanına tek bir programla eleman yetiştirmesi, oldukça zor görünmektedir. Mevcut haliyle ilahiyat fakülteleri, birçok alana eleman yetiştiren ancak bu alanların hiçbirinde de tam olarak uzmanlaşmamış öğrenciler mezun eden bir kurum görünümündedir. Bu bakımdan, örneğin iki yıl ortak ilahiyat derslerinin okutulacağı, daha sonraki yıllarda ise farklı istihdam alanlarına yönelik branşlaşmanın gerçekleştirileceği esnek program yapılması faydalı olabilir. Bu esnek yapı vasıtasıyla isteyen öğrenciler, çift anadal ve yandal olarak istedikleri diğer programların derslerini de okuyabilecek ve ilgili programlardan sertifika alabileceklerdir.
14. İlahiyat fakülteleri bünyesinde ortak ilahiyat derslerinden sonra, modüler sistem şeklinde “din hizmetleri programı”, “dini rehberlik ve manevi bakım programı”, “okul öncesi ahlak ve değerler eğitimi programı”, “ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği programı”, “ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği programı”, “imam hatip lisesi meslek dersleri öğretmenliği programı” gibi programların açılmasının, ilahiyat fakültelerinin ve programlarının işlevselliğini artıracak ve istihdam kurumlarına daha nitelikli elemanlar yetiştirme noktasında önemli bir katkı sağlayacağı söylenebilir.
15. Günümüzde ilahiyat fakültesi, interdisipliner anlayışa ve eleştirel düşünme becerisine sahip, yeniliklere ve gelişmeye açık öğretim elemanları aracılığıyla yine aynı niteliklere sahip öğrenciler yetiştirmek zorundadır. Bu nedenle ilahiyat öğretim programları ne kadar değiştirilip geliştirilirse geliştirilsin, bu programları uygulayacak olan “öğretim elemanı” faktörü göz önünde bulundurulmadan, olumlu anlamda atılacak hiçbir adımın amacına ulaşamayacağı unutulmamalıdır. Zira bu programların hangi yaklaşım-yöntemle ve nasıl bir bakış açısıyla uygulanacağı da, en azından öğretim programları kadar önemli bir meseledir. Bu bakımdan fakültelelere öğretim elemanı seçiminde ehliyet, liyakat ve kalite gibi objektif kriterlerin azami ölçüde çalıştırılmasına gayret gösterilmelidir.

Kaynakça

BAŞ Gökhan, “Öğretmenlerin Eğitim Programı Tasarım Yaklaşımı Tercih Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Yıl: 2013, Sayı: 13, ss. 965-992.

BÜYÜKÖZTÜRK Şener, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2007.

KAPTAN Saim, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Tekışık Yayınları, Ankara 1998.

KARASAR Niyazi, *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2011.

_____, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 3A Araştırma, Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti., Ankara 1995.

T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterlikleri, DİB Yayınları, Ankara 2010.

T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Program Geliştirme Daire Başkanlığı) DİB Personel Yeterlikleri, DİB Yayınları, Ankara 2014.

http://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_01/25104602_06061145_dogmdersprogr amirenli.pdf (Son Erişim Tarihi 07.09.2017).

EKLER

Ek 1: DİB Ortak Genel Kültür Yeterlikleri Ölçeği

1. Alt Boyut: Genel Kültür Yeterlikleri	1	Türkiye'nin yönetim yapısını ana hatlarıyla özetlerim
	2	Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tarihini ve idari yapı içerisindeki yerini değerlendiririm
	3	Görevimin gerektiği düzeyde ulusal ve uluslararası güncel dini gelişmeleri takip ederim
	4	Başkanlıktaki görev, yetki ve sorumluluklarımı açıklarım
	5	Başkanlığın teşkilat yapısını ve görevlerini açıklarım
	6	Görevimin gerektirdiği düzeyde Müslümanların bilim, kültür ve medeniyete katkılarını açıklarım
	7	Görev alanım ile ilgili mevzuatı açıklarım
	8	Alanımla ilgili yayınları takip ederim
2. Alt Boyut: Dini Genel Kültür Yeterlikleri	9	Görevimin gerektirdiği düzeyde İslam'ın evrensel değerlere, barış ve uzlaşma kültürüne katkılarını açıklarım
	10	Türkçe'yi doğru ve etkili biçimde kullanırım
	11	Türkiye'nin ve görev yaptığım bölgenin sosyo-ekonomik, kültürel ve dini özelliklerini tanırım
	12	Bilişim teknolojilerini kullanma becerisine sahibim

Ek 2: DİB Din Hizmetleri Alanı Mesleki Yeterlikler Ölçeği

1. Alt Boyut: İletişim ve Yöntem Yeterlikleri	1	Sorun çözüme becerisine sahip olduğumu düşünürüm
	2	Etkili iletişim ilke, yöntem ve tekniklerini uygulayım
	3	Dini danışmanlık ve rehberliğin ilke ve yöntemlerini uygulayım
	4	Din hizmetleri alanında karşılaştığım sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştiririm
	5	Din öğretimi ilke, yöntem ve tekniklerini kullanırım
	6	Öğrenenlerin özelliklerine uygun materyalleri seçerek etkili bir şekilde kullanırım
	7	Öğrenenlerin kendilerini fiziki ve psikolojik açıdan rahat ve güvende hissetmelerini sağlayacak olumlu bir öğrenme ortamı oluştururum
	8	Hedef kitlenin (çocuk, ergen, yetişkin) gelişim ve öğrenme özelliklerini bilirim
	9	Hedef kitlenin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine göre din hizmetlerini yürütürüm
	10	Uyguladığım eğitim programlarının (Kur'an kursları öğretim programı, yaz Kur'an kursları öğretim programı vb.) temel özelliklerini açıklarım
	11	Eğitim hizmetlerinde yerel ve bölgesel özellikleri dikkate alırım
	12	Din öğretimi sürecindeki eksiklikleri belirleyerek tedbir alırım
	2. Alt Boyut: Temel İslam Bilimleri Yeterlikleri	14
15		Tecvit kurallarını örneklerle açıklarım
16		Kur'an-ı Kerim'in temel özelliklerini ve ana konularını bilirim
17		Kur'an-ı Kerim'le ilgili temel kavramları açıklarım
18		İslam inanç, ibadet ve ahlak esaslarını ana hatlarıyla açıklarım
19		İnanç - ibadet - ahlak ilişkisini açıklarım
20		İtikat, ibadet, ahlak ve siyerle ilgili dini kavramların anlamlarını açıklarım
21		Belli başlı Türkçe meal, tefsir, hadis, itikat, ibadet, siyer ve islam tarihi ile ilgili kaynaklardan yararlanırım
22		Hz. Peygamber'in hayatını ana hatlarıyla açıklarım
23		Hz. Peygamber'in söz, tutum ve davranışlarından örnekler veririm
3. Alt Boyut: Din ve Dini Oluşumları Değerlendirme Yeterlikleri		24
	25	İtikadi ve fıkhî mezhepleri ana hatlarıyla açıklarım
	26	İslam ilimlerinin gelişimini ana hatlarıyla açıklarım
	27	Ayet ve hadisleri yorumlarken günün şartları, ihtiyaçları ve sorunlarıyla ilişki kurarım
	28	Ayet ve hadisleri yorumlarken diğer bilimlerin verilerinden yararlanırım
	29	Dini soruları cevaplarken konu ile ilgili ayet, hadis ve kültürel mirası birlikte değerlendiririm
	30	Güncel dini oluşumları (Nakşibendîlik, Kâdirîlik, Bahâîlik, Vehhâbîlik, Bâtınîlik vb.) temel özellikleriyle tanırım
	31	Yaşayan dünya dinlerini (Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm vb.) ana hatlarıyla açıklarım
	32	İrşat hizmetlerinde kullanılan eserleri (Riyâzü's-Sâlihîn, İhyâu Ulûmi'd-Dîn, Mesnevî vb.) inceleyip değerlendirebilirim
	33	Din hizmetleri için yeterli düzeyde Arapça bilirim
	34	Din hizmetleri için yeterli düzeyde Osmanlıca bilirim
4. Alt Boyut	35	Namazları usulüne uygun kıldırım
	36	İlkelerine uygun hutbe ve vaaz sunarım

	37	Vaaz ve hutbelerin muhatap kitle üzerindeki etkililik düzeyini değerlendiririm
	38	Usulüne uygun müezzinlik yaparım
	39	Cenaze ile ilgili dini görevleri usulüne uygun yaparım
	40	Çeşitli duaları (nişan, nikah, hatim, yemek, yağmur, açılış, vb.) usulüne uygun yaparım
	41	Önemli gün ve gecelerde program düzenlerim
	42	Mesleğimle ilgili gelişmeleri ve yayınları takip ederim
	43	Kişisel gelişimime katkıda bulunacak çeşitli etkinliklere katılırım
	44	Mesleki gelişimime katkıda bulunacak çeşitli etkinliklere katılırım
	45	Yaşantım ile çevreme örnek olmaya çalışırım
5. Alt Boyut: Kur'an Sürelerini	46	Mülk suresini ezbere okurum
	47	Hucurat suresini ezbere okurum
	48	Fetih suresini ezbere okurum
	49	Rahman suresini ezbere okurum
	50	Kuran-ı Kerim'in 30. cüzünü ezbere bilirim